

KULTUREN

Kv Gråbröder 14, Lund

Fornlämning nr 73:1,
Lunds kommun, Skåne
Arkeologisk förundersökning 2014

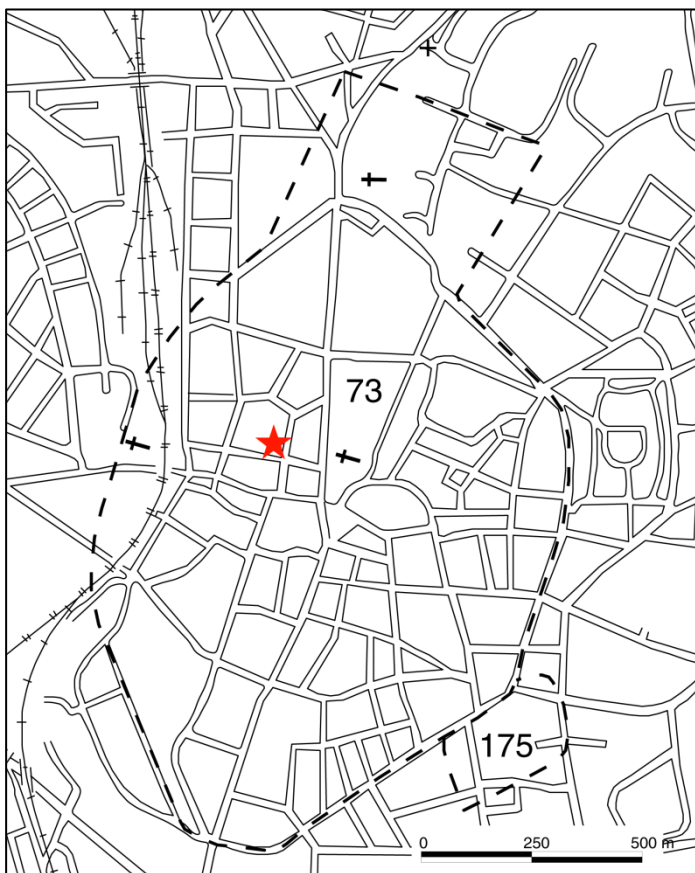
KULTURMILJÖRAPPORT 2015:16

AJA GULDÅKER

KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

Innehåll

Inledning	3
Fornlämningsmiljö	3
Tidigare arkeologiska iakttagelser.....	6
Genomförande och resultat.....	8
Sammanfattning	17
Administrativa och tekniska uppgifter	19
Referenser.....	20
Otryckta källor	20
Bilagor	21
<i>Bilaga 1. Planritning 3. Botten med tegelgolv.....</i>	<i>22</i>
<i>Bilaga 2. Planritning 4. Botten med äldre grundmur Schakt 1.....</i>	<i>23</i>
<i>Bilaga 3. Östra sektion Schakt 1.....</i>	<i>24</i>
<i>Bilaga 4. Nordvästra sektion Schakt 1.....</i>	<i>25</i>
<i>Bilaga 5. Södra sektion Schakt 2.....</i>	<i>26</i>
<i>Bilaga 6. Södra sektion Schakt 2, Del A</i>	<i>27</i>
<i>Bilaga 7. Södra sektion Schakt 2, Del B.....</i>	<i>28</i>
<i>Bilaga 8. Södra sektion Schakt 2, Del C</i>	<i>29</i>
<i>Bilaga 9. Fyndlista</i>	<i>30</i>
<i>Bilaga 10. Makroskopisk analys.....</i>	<i>31</i>
<i>Bilaga 11. Konserveringsrapport.....</i>	<i>32</i>

Figur 1. Lunds medeltida stad, fornlämning 73, med platsen för undersökningen markerad med en röd stjärna.

Inledning

I samband med en vattenläcka i det interna värmesystemet till fastighet kv Gråbröder 14, genomfördes en arkeologisk schaktningsövervakning enligt Länsstyrelsens beslut (Lst.dnr 431-19532-2014). Området ligger i de centrala delarna av Lunds medeltida stad, fornlämning 73:1.

Fornlämningsmiljö

Kv. Gråbröder 14 är beläget centralt i det medeltida Lund med domkyrkan i dess direkta närhet. De flesta tomterna i staden ägdes av kyrkliga institutioner före år 1500 och det gäller även området som avses i denna rapport (Andrén 1984 s 35). Gråbrödraklostret i Lund grundades år 1238 och tomtmarken till dagens fastighet nr 14 skänktes sannolikt till Franciskanerkonventet av biskop Uffe samma år. År 1438 inrättades även ett studium generale på klostret, vilket innebar att Nordens första universitet var upprättat (Blomqvist 1951 s 185).

Figur 2. *S'lectoris principalis studii lundensis* (sigill för lektorn vid högskolan i Lund). Lektor vid Gråbrödernas universitet i Lund föreläsande från en kateder (Blomqvist 1951 s 186)

Själva kyrkobyggnaden stod troligen klar omkring år 1240 (Andrén 1980 s 16, 1984 s 19, 116, Carelli 1993 s 6, 44). Tomten var under medeltiden vänd mot Stora Gråbrödersgatan i öster, och i väster passerade den medeltida Mellomgatan tvärs igenom kvarteret i nord/sydlig riktning. Mellomgatan utgjorde även klostrets västra gräns (figur 3). Väster och norr om kyrkan invigdes år 1276 kyrkogården samt trädgården vilka sträckt sig in över området på kv Gråbröder 14 (Carelli 1993 s 6).

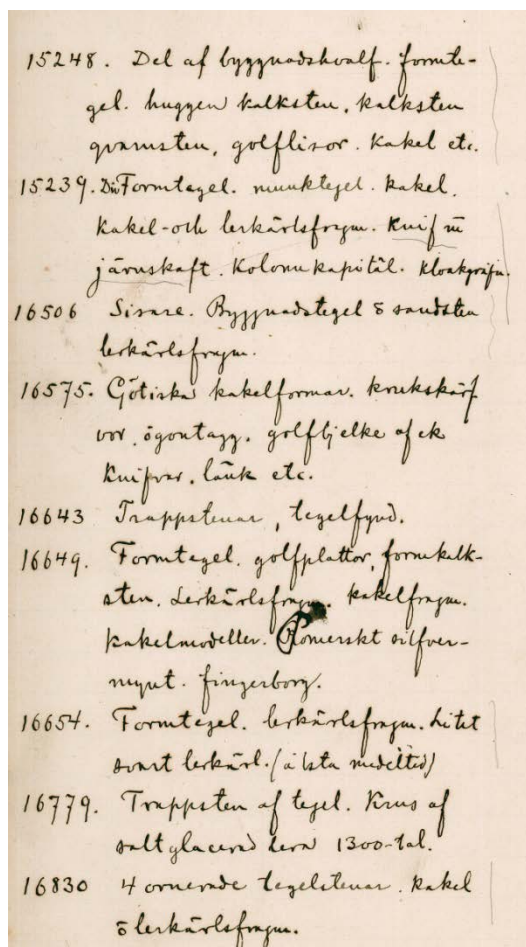

Figur 3. Ragnar Blomqvists rekonstruktion av Gråbrödraklostret sett från sydöst (Blomqvist 1951 s 187).

År 1538 revs klostret på order av Christian III och under år 1586 ska inga större rester efter klostret längre ha kunnat urskiljas (Carelli 1993 s 6).

Drygt hundra år efter att klostret revs, år 1661, ägdes tomten av en Oluf Lauritsen Snidker och egendomen beskrivs som 12 "Leyewaaninger...med sin tilliggende store haffue och steenhus" (författarens översättning: 12 "Hyresbostäder...med sin intill liggande stora trädgård och stenhus). Tegelhuset uppfördes på norra delen av de raserade klosterresterna och är troligen samma som "steenhuset" i renässansförband som omtalas år 1661 och som uppfördes året innan. Bottenvåningen med ett välbevarat kök fanns kvar ända tills byggnaden revs år 1906 för att lämna plats åt det trevåningshus som återfinns på platsen idag (Andrén 1984 s 116).

Idag finns ett gatuhus på tomten byggt år 1845 av prosten C.F. Adrian. Bostadshuset var med den tidens mått stort och påkostat, byggt med gråstensgrund och av bränd mursten och kalk till båda våningarna. Den tidigare slätputsade fasaden fick sitt nuvarande utseende med pilasterinramade entréer och bågformade skyltfönster år 1906. Under denna period revs även ekonomibyggnader på bakgården för att lämna plats åt ett trevåningshus samt en verkstadsbyggnad ritade av August W. Lindevall (Bevaringskommittén 1981 s 100). Båda byggnaderna finns kvar idag med en stenlagd innergård och två prydnadskörbär som vårdträd.

Figur 4. Utdrag ur fyndlistan från utgrävningar år 1905. Mycket formtegel från klosterbyggnaden påträffades, men även kolonnkapitel (Kulturens A-arkiv).

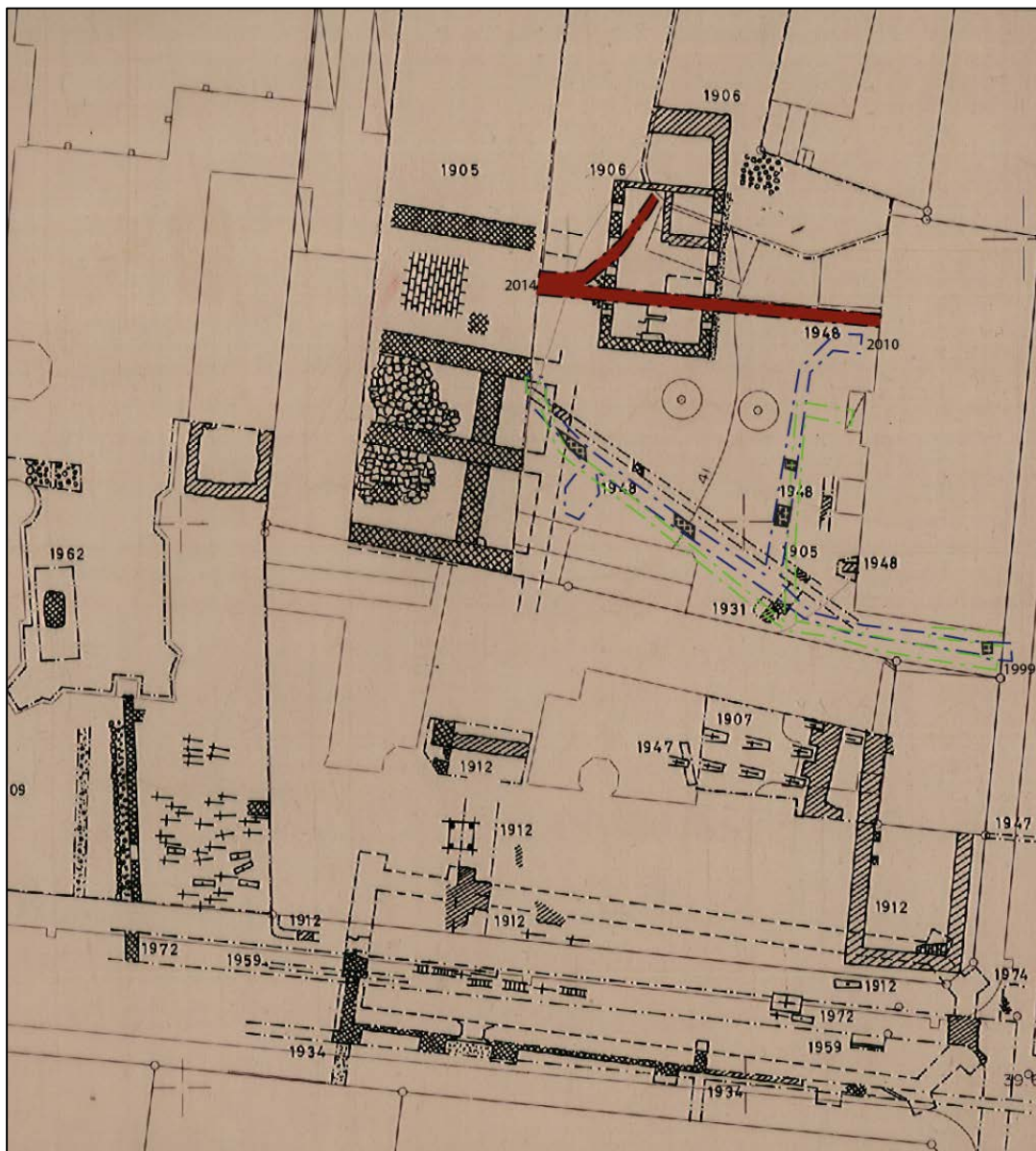
Tidigare arkeologiska iakttagelser

Arkeologiska undersökningar har tidigare gjorts på den aktuella fastigheten under 1900-talet: 1905, 1906, 1931, 1948, 1999 samt 2010 (figur 5).

År	Ärende
1905	Mur av tegel påträffades i västra delen av innergården samt ett tegelgolv och kullerstensgolv. En tegelmur påträffades även vid innergårdens sydöstra del.
1906	Tegelmurar efter ett hus på innergårdens mitt. Nedre delen bedömdes som medeltida, övre delen byggdes på under 1600-tal. Medeltida formtegel påträffat. Huset dokumenterades och revs år 1906.
1931	Grund av gråsten vid innergårdens sydöstra del. Bredd större än 0,8 m. Medeltida formtegel påträffat.
1948	Flera grundmurar påträffade, varav en murgrund av gråsten i östra området, troligen samma mur som påträffades 2010 något österut. En tegelmur intill befintligt hus i öst, även påträffat 2010 samt även en tegelmur i det sydvästra området, troligen en förlängning av mur som påträffades 1999. Murar tillhörande senmedeltida stenhus som revs 1906 för nybyggnation dokumenterades på innergårdens norra halva.
1999	Flera grundmurar påträffades. En storstenstegelmur med medeltida tegel påträffades i närheten av porten. Ett tidigare orört raseringslager med påträffat formtegel framkom i det nordsydliga schaktet och kan sannolikt kopplas samman med murar framkomna vid 2010 års schaktning. Ingen grundmur finns där beskrivet, däremot anges ett raseringslager 0,25-0,3 m under marknivå, innehållandes murtegel, takpannor av typ munk- och nunna med fogbruk, kalkklumpar samt ett treklöverformat formtegel. En tegelmur som troligen kan kopplas samman med muren som anträffades år 1948. I 1948 års rapport är dokumentationen knapphändig men placeringen stämmer bra överens som en förlängning av en tegelmur. I dokumentationen från år 1999 beskrivs att man kunde se toppen av en tegelmur i schaktbotten. Muren omgavs på båda schaktsidor av raseringslager. Ett medeltida treklöverformat formtegel kunde dokumenteras (Rönn 1999).
2010	Ny vattenservis. Schakt A var ca 42 m och löpte från Stora Gråbrödersgatan och in till trevåningsfastigheten på innergården. Stora delar av kulturlager och byggnadslämningar konstaterades vara bortschaktade sedan tidigare, men punktvis fanns grundmurar av gråsten och rött storstenstegel bevarade. Fem olika grundmurar påträffades i området, både tegelmurar och murar med blandat material. Stora mängder raseringslager fanns kring murarna.

Schakt B var ca 5 m och där påträffades en äldre tegelmur som återanvänts som grundmur i en senare byggnad med gult tegel.

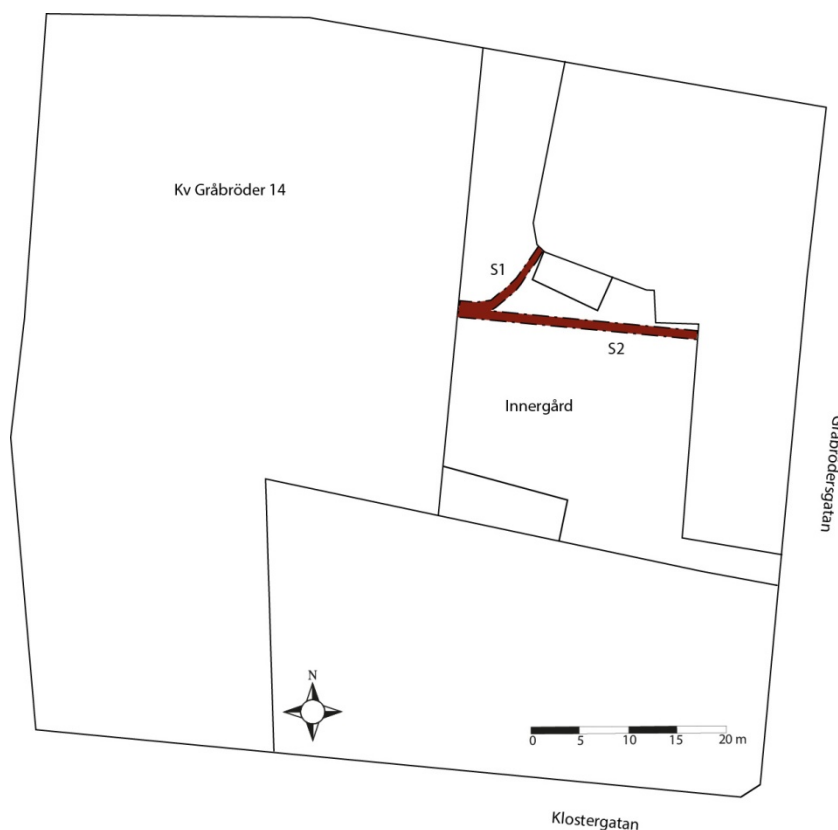
Schakt C uppvisade mindre raseringslager förutom i schaktets södra del. I schaktet påträffades en grundmur av medeltida rött storstenstegel, uppförd på en syll av stora gråstenar. Den utgör troligen en del av klosteranläggningen då den täcktes av kalkbruk och raseringsmaterial. Inkilad mellan grundstenarna påträffades ett formtegel och fler formtegel hittades i schaktmassorna. Omedelbart norr om denna grundmur var kulturlagren av annan karaktär, mer som fin trädgårdsjord. En tegelmur anlagd direkt på kulturlagren fanns 3 m norr om grundmuren ovanpå den äldre trädgårdsjorden. Muren kan vara resterna efter en enkel tegelmur som avgränsade klosterområdet (Guldåker 2011).

Figur 5. Arkeologiska generalkartan med schakten från 1999 (grön), 2010 (blå) och 2014 (röd) inlagda.

Genomförande och resultat

Den ursprungliga planen för att åtgärda läckan var att med en ny 10 m lång ledning koppla ihop två fastigheter exteriört och vidare utnyttja befintliga rör interiört (S1). Då detta inte löste problemet frilades de gamla varmvattenrören med ytterligare en schaktningsetapp på 24 m (S2). Det utökade ingreppet genomfördes först efter samrådan med Länsstyrelsen och kunde tilläggas det befintliga beslutet.

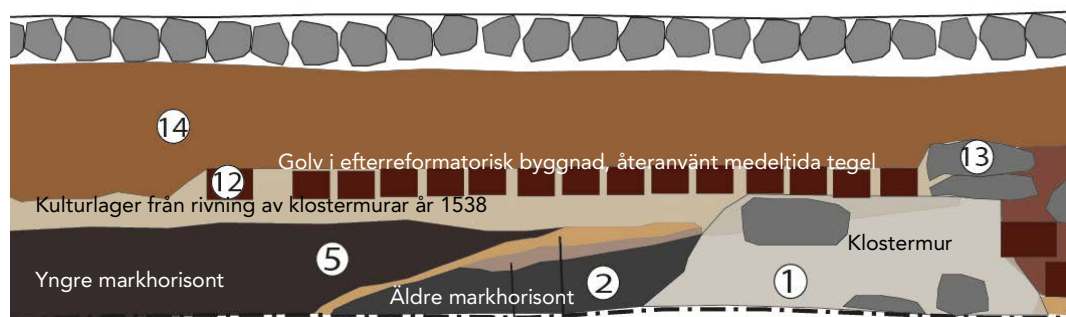

Figur 6. Planritning över schaktningsområdet i Kv Gråbröder 14, år 2014. S1 var den ursprungliga sträckan som planerades, S2 tillkom då problemen inte löstes med det första schaktet. S2 följer dock en äldre vattenkulvert från 1948.

I första etappen påträffades ett intakt tegelgolv lagd med medeltida storstenstegel, 0,50 m under dagens marknivå. Golvets tillhörde en efterreformatorisk byggnad där tegel troligen hämtats från Gråbrödraklostret, vars byggnader revs efter reformationen år 1538 (figur 5). Under golvet påträffades en äldre gråstensmur med en bredd av cirka en meter som sannolikt tillhört det äldre klosterkomplexet (figur 7).

Norr om gråstensmuren framkom en äldre markhorisont som var samtida med klostret (figur 7). Ett makrofossilprov togs på kulturlagret för att belysa eventuella odlingar eller verksamheter kopplade till klostret. I den äldre markhorisonten påträffades en mängd fågelben, liksom en hög andel träkol (figur 7, kulturlager 2). Det organiska materialet i jordprovet bestod huvudsakligen av köksavfall i form av spisaska med förkolnad säd, samt avfall från hantering av fisk, fågel och olika köttdjur. Vid sidan om köksavfallet fanns

det också gott om kalkbruk. Glasade mineralsmältor kan tolkas som spår av byggnader som förstörts genom brand (bilaga 10, Heimdahl 2015).

Figur 7. Utsnitt av bilaga 3, östra sektion där kulturlager 2 utgör den äldsta påträffade markhorisonten som legat upp emot klosterbyggnaden (kulturlager 1) och där ett jordprov togs vilket bland annat innehöll bryggeriavfall i form av pors och en stor mängd fläderkärnor samt olika typer av spannmål som tyder på omfattande köksavfall. I kulturlager 5, som är en yngre markhorisont som bör ha representerat slutfasen av klostrets verksamhet, påträffades också en mängd spannmål som tyder på köksavfall, bland annat brödvete. Däremot förekommer inte fläder, hasselnöt och pors som påträffades i det äldre markhorisontlagret. För övriga kulturlagerbeskrivningar hänvisas till bilaga 3.

I det äldsta lagret påträffades olika typer av spannmål som havre, sädeskorn, skalkorn och råg. Den sammansättningen av säd är att betrakta som anmärkningsvärt varierad, enligt Heimdahl. Resterna kan komma från ett kök där alltifrån ölbrygging till brödbak ägt rum. I jordprovet förekom även skal från hasselnöt (bilaga 10, Heimdahl 2015). Huruvida det växte hasselbuskar i området kan inte beläggas genom det påträffade skalet i jordprovet, det kan vara skal från nötter som odlats på annat håll. Förutom nötterna var hassel användbart till exempelvis hägnader eller som stöttor för växter inom trädgårdsodling och kan mycket väl ha växt i närheten (figur 8). Genom sitt upprättväxande sätt är inte hasselbusken speciellt platskrävande och kan ha förekommit i stadsmiljö där odlingsytor var begränsade.

Förkolnad pors påträffades i det äldsta kulturlagret, vilket kan tolkas som rester av bryggeriavfall, möjligen tillsammans med det förkolnade skalkornet som är det vanligaste sädesslaget i jordprovet (figur 10). Enligt Heimdahl förefaller porsen vara vanligast i de äldre perioderna från 900-talet till 1200-talets mitt i Lund, varefter humle blir den dominerande ölkryddan. Förekomst av fläderkärnor i riklig mängd i de äldsta kulturlagren karakteriserar lämningarna i Lund, vilket även återspeglas i den äldsta markhorisonten på aktuell undersökning (bilaga 10, Heimdahl 2015).

Figur 8. Inhägnad av hassel.

Figur 9. Humlestötar

Jordprovet från den yngre markhorisonten är snarlikt det äldre marklagret med samma organiska material bestående av spisaska med förkolnad säd och köksavfall från fisk, fågel och från olika köttdjur. I det yngre kulturlagret förekom dock en lägre andel ben och fiskrester än i det äldre. Förekomsten av kalkbruk samt glasade smältor i jorden kan tyda på att tillbyggnadsarbeten gjorts alternativt att odlingsjord påförts, men hämtades från annat håll i staden där byggnadsarbeten pågick eller där en byggnad brunnit. I det yngre materialet förekom även det vi idag betraktas som diverse ogräs, men som eventuellt borde betraktas som resursväxter istället. Brännässla *Urtica dioica* och svinmålla *Chenopodium album* påträffades, vilket kan tyda på en igenvuxen gödslad yta, (figur 12 och 13). Brännässlan har ett stort användningsområde och kan bland annat användas för nässelvatten till gödning, för matlagning och som medicinalväxt: "*All Nässla drifwer urin och renar blodet, i Lungsot och Skjörbjugg nyttig, helst vårtiden, då intages utpressad saft af späda Nässlor i wasla: eller brukas Decokt af Nässle-rötter en näfwa til en kanna watten något inkokt och drucket några glas om dagen. Med färska nässlor brännas lame och borttagne lemmar; äfwen fötter wid upstigen Podager. Om wåren ätas de til grönkål: torkade nyttjas de til boskapsfoder...Om stjelkarna på samma sätt skötas som lin och hampa, kunna de spinnas och kläder deraf wäfwat. Med decoct af rötterna färga bondhustrur Påskägg gule.*" (Hoffberg 1792).

Svinmållan kunde i bistra tider även användas som djurfoder och på så vis också vara en resurs, fröerna kunde malas till mjöl, vilket även gav mållan smeknamnet mjölmålla. I tillagat tillstånd kan den även användas som spenat och därmed även tjäna som

människoföda (Nyman1868). Huruvida svinmållan kan ha varit odlad är svårt att belägga, dock finns det reliktväxter från andra danska klostermiljöer där mållor har konstaterats, vilka även hade läkande effekter, som exempelvis lungrot *chenopodium bonus-henricus* (Solberg 2014).

I det yngre jordprovet förekom Jordrök, en ettårig ört som växer i rabatter och åkrar och som idag betraktas som ogräs. Under medeltiden användes Jordröken som medicinalväxt "*Jordrök. i åkrar a. Örten är bäsk, stärkande och blodrenande: tjenlig mot mjältsjuka, blekpussighet, skjörbjugg och skabb: br. antingen extract. eller utpressad saft af färska örten.*" (Hoffberg 1792).

En annan växt som idag betraktas som ogräs är Snärjmåra, vilket också påträffades i det yngre markhorisontlagret. Växten trivs på kväverik mark, till exempel vid gårdar. Med sina krokborstförsedda blad och sina ofta långa revor fastnar växten effektivt i kläder och pälsar (figur 11, Virtuella floran – naturhistoriska riksmuseet). Ett användningsområde för växten återfinns i Linnés *Flora Svecica* där snärjmåran uppges ha använts som mjölksil. Djurhår och annat skräp som fanns i mjölken fastnade i växten och mjölken rensades (Linné 1745).

Figur 10. Pors *Myrica gale*

Figur 11. Snärjmåra *Galium aparine*

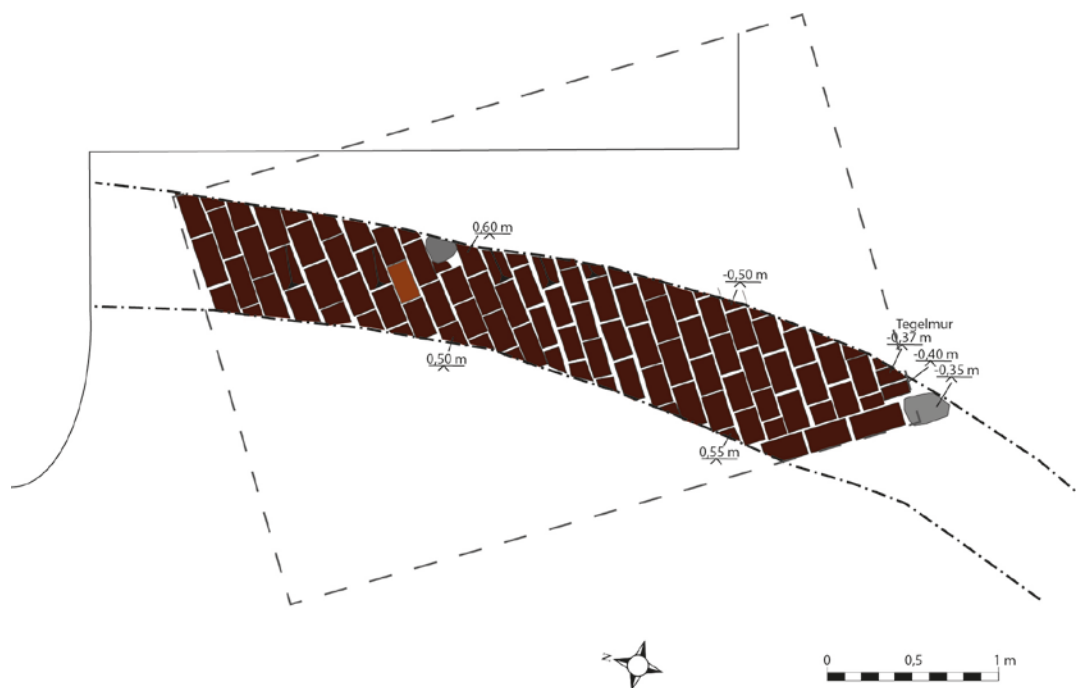
Figur 12. Svinmålla *Chenopodium album*

Figur 13. Brännässla *Urtica dioica*

Figur. 14. Ett tegelgolv med medeltida storstenstegel påträffades i Schakt 1 och troligen rör det sig om återanvänt tegel från Gråbrödraklostret, som revs vid reformationen år 1538. Fotografiet taget från söder.

Figur 15. Ett golv av storstenstegel cirka 0,50 m under dagens marknivå påträffades i schakt 1. En trappa eller tegelmur dokumenterades i det sydvästra hörnet vilket kan visa på en passage. Golvet var placerat ovanpå en äldre grundmur. Den streckade rektangeln motsvarar den minsta möjliga storleken på golvet i rummet eller byggnaden.

Andra etappen följde det interna varmvattensystemets tidigare schaktutbredning (figur 17). Sträckningen berörde bland annat flera grundmurar av gråsten som troligen ingått i Gråbrödraklostrets byggnadskomplex. Ett omfattande lager av gul kompakt lera dokumenterades i den södra sektionen upp emot de påträffade murarna. En tolkning gjordes att det rör sig om stabiliserande lera då murarna inte lagts i morän utan längre upp i kulturlagret.

Ytterligare ett tegelgolv framkom i den västra delen av schaktningsområdet där varmvattenrören gick in mot fastigheten (figur 19). Tegelgolvet hade visst slitage på stenarna och påträffades på en nivå av cirka 1,00 m under dagens marknivå. Ett sotigt lager fanns direkt på tegelgolvet vilket indikerar att det kan ha varit golvet i ett kök eller bryggeri. I sektionen framkom flera tegelmurar i anslutning till golvet och längst i väst möjligen del av en tegeltrappa (bilaga 1 och 6). Troligen är murarna och golvet rester efter Gråbrödraklostret och de påträffades redan år 1905 inför uppförandet av dagens fastighet (figur 5).

Figur 16. Schakt 1. Äldre markhorisont norr om den gamla klostermuren. Ett tegelgolv lades över raseringsmassorna och den äldre muren. Fotografiet taget från norr.

Figur 17. Schakt 2 mellan byggnaderna i väst och öst. Flera murar kunde dokumenteras i sektionerna (pilar), trots att schaktet följde dagens varmvattenkulvert från år 1948.

Figur 18. Ett kompakt lager av gul stabil lera packades kring grundmurar i Schakt 2, troligen för att murarna inte var grundlagda på moränlera utan högre upp.

Figur 19. Ett tegelgolv samt delar av en mur eller trappa i den västra delen av Schakt 2 mot den västra fastigheten.

Sammanfattning

I samband med en vattenläcka i det interna värmesystemet till fastighet kv Gråbröder 14, genomfördes en förundersökning i form av en arkeologisk schaktningsövervakning.

Läckan skulle åtgärdas genom att en ny cirka 10,00 m lång ledning skulle koppla ihop två fastigheter exteriört och vidare utnyttja befintliga rör interiört. Då detta inte löste problemet frilades de gamla varmvattenrören med ytterligare en schaktningsetapp på 24,00 m.

I den första etappen påträffades ett intakt tegelgolv lagd med medeltida storstenstegel, 0,50 m under dagens marknivå. Golvet tillhörde en efterreformatorisk byggnad där tegel troligen hämtats från det äldre medeltida Gråbrödraklostret, vars byggnader revs vid reformationen. Under golvet påträffades en gråstensmur som sannolikt tillhört det medeltida Gråbrödraklostret. Norr om den äldre gråstensmuren framkom en äldre markhorisont som var samtida med klostret. Där framkom det bland annat bryggerirester och köksavfall.

Andra etappen följde det gamla schaktet för varmvatten. Sträckningen berörde bland annat flera grundmurar av gråsten som troligen ingått i Franciskanernas klosterkomplex.

Figur 20. En av flera murar påträffade i Schakt 2. Ett lager av stabiliserande lera låg mot grundmuren, troligen för att muren inte var grundlagd på moränlera utan på kulturlager. Fotografiet taget från norr.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-19532-2014	Fornlämning nr/art	RAÄ 73:1
Socken/stad	Lund	Socken-/Stadsnr	1298
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Kv Gråbröder 14
Typ av exploatering	Akut vattenläcka		
Uppdragsgivare	Stiftelsen Nils T Andersson och Klara A fond att: Camilla Hansson		
Typ av undersökning	FU		
Ansvarig institution	Kulturen		
Fältarbetsledare	Aja Guldåker		
Övrig personal	-		
Fältarbetstid	2014-08-11 – 2014-08-19		
Fälttid			
Arkeolog	17 h		
Maskin	-		
Undersökningens omfattning			
Yta	34 m ²		
Kubik	31 m ³		
Schaktmeter	-		
Kostnad för arkeologi			
Fältarbete	17x700=11 900 SEK		
Rapport	17x700=11 900 SEK		
Konservering	1 950 SEK exkl. moms		
Makrofossilanalyser	4800 SEK exkl. moms (Länsstyrelsen)		
Övrigt	-		
Summa:	30 550 SEK		
Kostnad övrigt			
Maskiner	-		
Bodar	-		
Övrigt	-		
Summa	-		
Summa, faktisk	30 550 SEK		
Summa, beslutad	Enligt löpande kostnad		
Fyndmaterial (förvaring m.m.)	KM 94346:1-7 Fynden förvaras enligt fyndfördelning på Kulturens magasin Diabasen efter fastighetsbeteckningen.		
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen		
Ritningar, dokumentation	4 planritningar skala 1:20, 7 sektionsritningar skala 1:20		
Foto	30 digitala fotografier		
Analyser	Makrofossilanalys, 2 jordprover samt 1 mynt med konservering och bestämning		
Övriga upplysningar	-		

Referenser

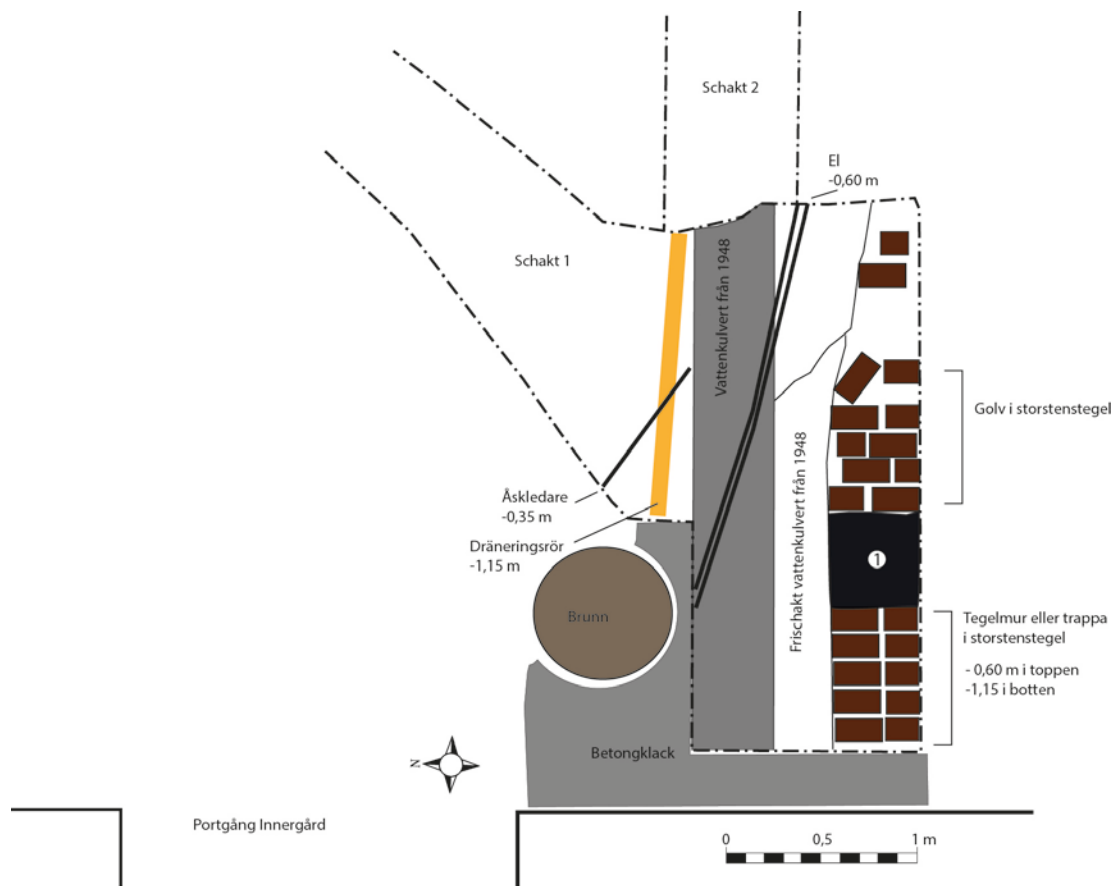
- Andrén, A. 1980. Lund. *Medeltidsstaden* 26. Rapport. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Stockholm.
- Andrén, Anders. 1984. Lund. Tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning. *Medeltidsstaden* 56. Rapport. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Stockholm.
- Bevaringskommittén. 1981. Lunds stadskärna. *Bevaringsprogram Clemens och Drottens rotar*. Trelleborg.
- Blomqvist, Ragnar. 1951. *Lunds Historia. 1 Medeltiden*. Lund.
- Carelli, Peter. 1993. Gråbrödraklostrets kyrka i Lund. Arkeologisk schaktövervakning i Klostergatan 1992. *Rapport över arkeologisk undersökning, nr 4*. Kulturen, Lund.
- Guldåker, A. 2011. Kv Gråbröder 14, Lund. Arkeologisk förundersökning 2010. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, Nr 381. Kulturen, Lund.
- Hoffberg, C. F. 1792. *Anvisning til Växt-Rikets kännedom*. Stockholm.
- Linné, Carl von. 1745. *Flora Suecica :exhibens plantas per regnum Sveciae crescentes, systematice cum differentiis specierum, synonymis autorum, nominibus incolarum, solo locorum, usu pharmacopaeorum*. Stockholmiae :Sumtu & literis Laurentii Salvii.
- Nyman, C.F. 1868. Utkast till svenska växternas naturhistoria eller Sveriges fanerogamer skildrade i korthet med deras växtställen och utbredning. Örebro.
- Rönn, Viveka. 1999. Kv Gråbröder 14. *Arkeologisk förundersökning*. Kulturen, Lund.
- Solberg, S. Ø. 2014. More than just weeds. NordGen's work with Cultural Relict Plants and Bernt Løjtnant's inventories from Denmark. NordGen publication series 2014:3. Alnarp.
- Virtuella floran – naturhistoriska riksmuseet

Otryckta källor

- Heimdahl, J. 2015. Makroskopisk analys av två jordprover från Kv Gråbröder 14, Lund, FU. Statens historiska museer. Stockholm.
- KM45884. Anteckningar och skisser från Arkeologisk undersökning i kv Gråbröder 14, 18/2 1948.
- Utdrag ur Arkeologiska Generalkartan. Kv Gråbröder 14.

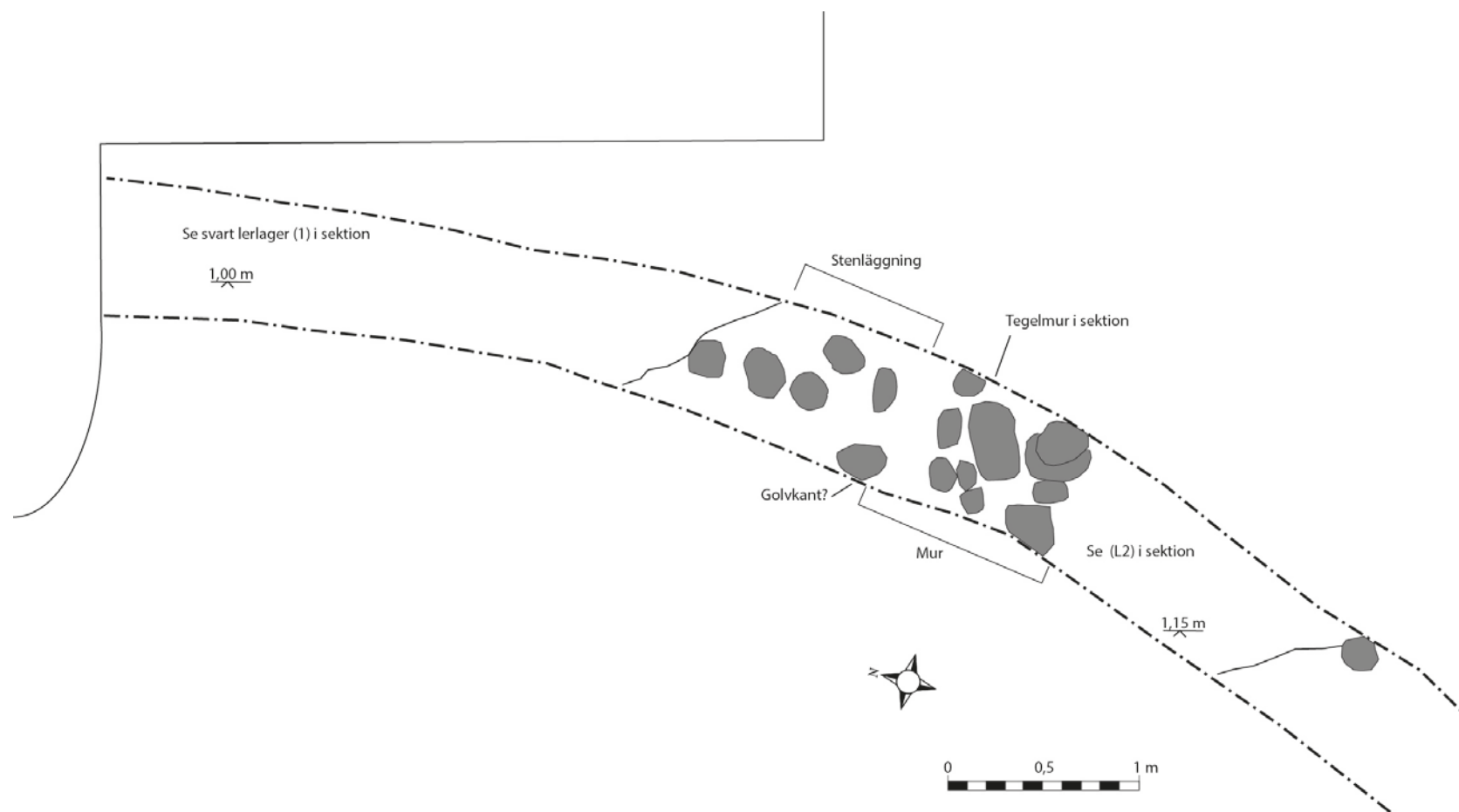
Bilagor

1. Planritning 3. Botten med tegelgolv. Schakt 1 och 2
2. Planritning 4. Botten med äldre grundmur. Schakt 1
3. Östra sektion. Schakt 1
4. Nordvästra Sektion. Schakt 1
5. Södra sektion. Schakt 2
6. Södra sektion. Schakt 2, Del A
7. Södra sektion. Schakt 2, Del B
8. Södra sektion. Schakt 2, Del C
9. Fyndlista
10. Makroskopisk analys
11. Konserveringsrapport

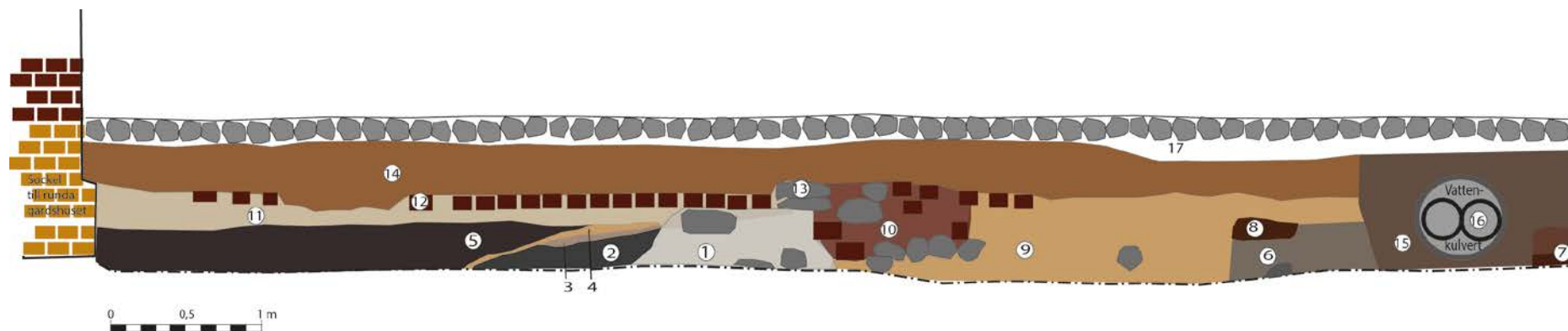
Bilaga 1. Planritning 3. Botten med tegelgolv på 1,15 m djup vid västra fastigheten.

En tegeltrappa alternativt ett fundament, samt ett tegelgolv i medeltida storstenstegel påträffades intill befintligt hus. Delar av dessa kontexter påträffades redan år 1905 då markarbetet inför uppförande av befintligt hus genomfördes. Mest troligt är att det är ett fundament närmast eftersom det annars hamnar en trappa in i rummet långt ifrån omgivande väggar (jfr figur 5). Rummet kan ha använts till exempelvis bryggeri- eller köksverksamhet där en upphöjd plats behövdes för stora grytor. Tegelbrockorna var sotiga vilket i sin tur indikerar en verksamhet i lokalen där träkol nyttjades.

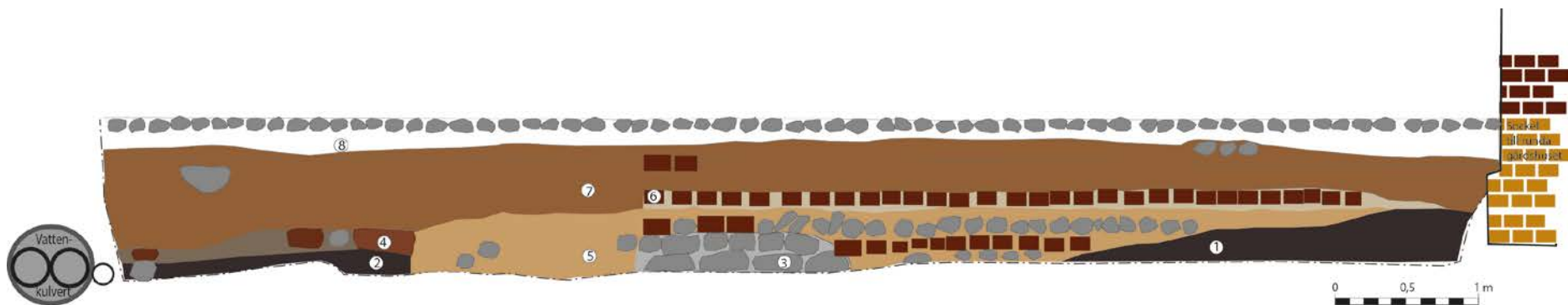
Bilaga 2. Planritning 4. Botten med äldre grundmur Schakt 1

En äldre stenläggning samt mur påträffad i schakt 1 på schaktbotten. Muren är troligen från Gråbrödraklostret som uppfördes under 1200-talet. Troligen har muren varit bredare i söder men utsatts för plundring, vilket påträffade raseringsmassor påvisar. Norr om muren fanns en rest efter en stenläggning cirka 1 m utanför muren vilket kan tyda på att det funnits ett system för att låta regnvatten rinna bort från muren. Ytterligare längre norrut påträffades en äldre markhorisont som bör ha varit samtida med klosterbyggnaden.

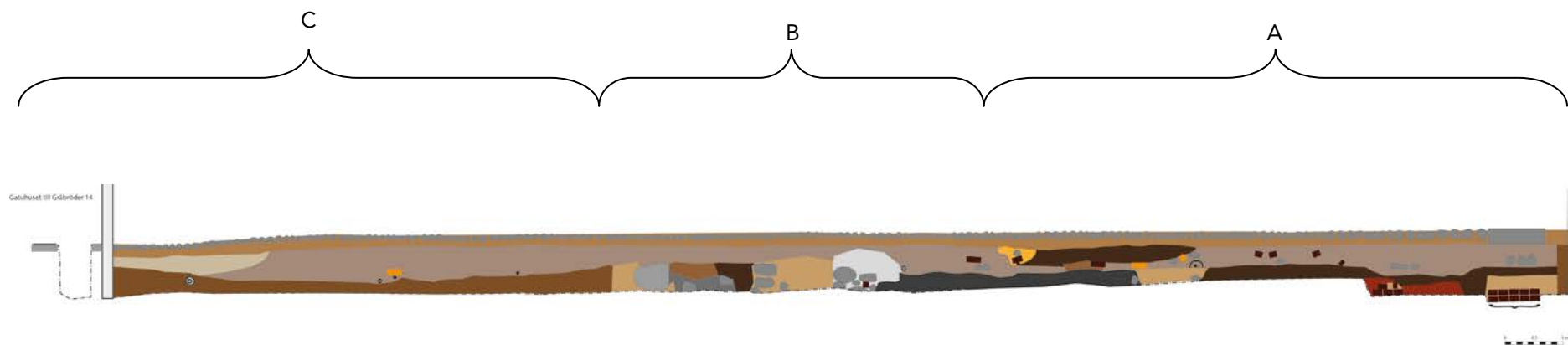
Bilaga 3. Östra sektion Schakt 1

1. Mur av gråsten och gult, grovkornig, något porös kalkbruksfog. Har sannolikt tillhört Gråbrödraklostrets anläggning och bör ha rivits i samband med reformationen.
2. Gråsvart, fet finkornig lera, något fuktig med inslag av bränd lera, träkol, djurben av bland annat fågel. Första skedet efter murens uppförande och troligen odlingsjord. Makrofossilprov 2.
3. Kalkbruk, beigebrunt och något kompakt. Möjligen en åtgärd för att erhålla en avrinning bort från muren.
4. Gul, finkornig, fet, kompakt och torr lera. Åtgärd för att öka avrinning bort från muren.
5. Svartbrun, fet, något fuktig och kompakt lera med mycket djurben, träkol och tegelkross. Äldre markhorisont. Period två, makrofossilprov 1.
6. Omrörda massor med brungrå, fet, torr och något kompakt lera. Troligen marknivå då Gråbrödraklostret brukades.
7. Del av tegelmur som syns på bilaga 6, lager 2 och 4.
8. Fragmenterat tegel, troligen en del av en gång som syns även på motsatt schaktvägg i nordväst, dock mer intakt. Gången låg i så fall söder om muren (3) och är sannolikt samtida.
9. Poröst vitgrå-röd lager av kalkbruk, grus, tegel. Raseringslager som troligen uppstått i samband med reformationen då de flesta kyrko- och klosterbyggnader revs i Lund.
10. Fragmentariska rester efter en tegelmur, eventuellt en skorsten då motsvarande mur inte finns i den nordvästra sektionen. Sannolikt uppför efter att Gråbrödraklostrets murar rivits. Kan ha ingått i den byggnad som påträffades 1906 och vars tegelgolv är nr (12).
11. Gult, porös kalkbruk. Bärlager till ett tegelgolv. Byggnad även påträffad år 1906.
12. Medeltida storstenstegel som ett golv (se planritning figur 15) med gult, porös kalkbruksfog emellan. Troligen plundrade tegelstenar från Gråbrödraklostret och golvet bör ha varit i en köks- eller bryggerbyggnad då stenarna var något sotiga ovanpå. Byggnad även påträffad år 1906.
13. Kantsten till tegelmur/skorsten (13).
14. Brun, porös, packat grus med småsten, tegelkross. Torr och mager. Utjämningslager.
15. Återfylld kulturjord kring vattenkulvert nedlagd år 1948
16. Vattenkulvert två rör som nedlades år 1948.
17. Befintlig stenläggning på innergård i fin sand.

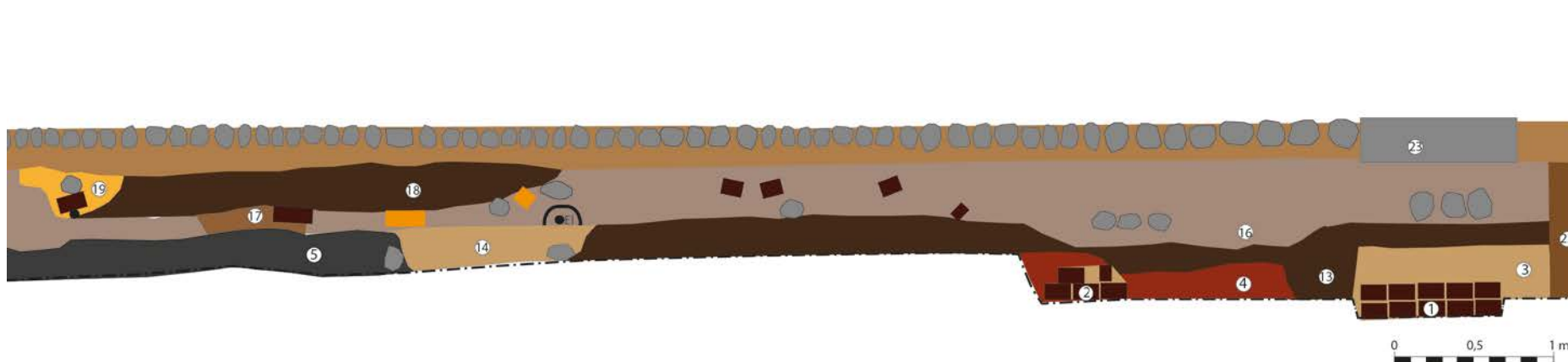
Bilaga 4. Nordvästra sektion Schakt 1

1. Svartbrun, fet, något fuktig och kompakt lera med mycket djurben, träkol och tegelkross. Äldre markhorisont. Period två, jfr motsatt sida i schaktet bilaga 3, lager 5.
2. Svartgråbrun omrörd lera, kompakt, torr med inslag av träkol och kalkbruk. Stabiliseringslera utanför mur.
3. Mur av gråsten och gult, grovkornig, något porös kalkbruksfog. Har sannolikt tillhört Gråbrödraklostrets anläggning och bör ha rivits i samband med reformationen.
4. Fragmenterat tegel, troligen en del av en gång, då ytterligare en tegeldel med en kullersten finns söder om kontexten och gången syns även på motsatt schaktvägg i öst, dock mer fragmenterad. Gången låg i så fall söder om muren (3) och är sannolikt samtida.
5. Poröst vitgråbrun lager av kalkbruk, grus, tegel. Raseringslager som troligen uppstått i samband med reformationen då de flesta kyrko- och klosterbyggnader revs i Lund. Norr om muren tycks dock ett försök ha gjorts att skapa ett golvliknande underlag i olika skikt, först kullerstenläggning, sedan tegelgolv, där uppå ett kullerstengolv igen. Nummer (6) är den slutliga golvnivån i en ny byggnad.
6. Medeltida storstenstegel som ett golv (se planritning figur 15) med gult, porös kalkbruksfog emellan. Troligen plundrade tegelstenar från Gråbrödraklostret och golvet bör ha varit i en köks- eller bryggeribyggnad då stenarna var något sotiga ovanpå. Byggnad även påträffad år 1906.
7. Brun, porös, packat grus med småsten, tegelkross. Torr och mager. Utjämningslager.
8. Befintlig stenläggning på innergård i fin sand.

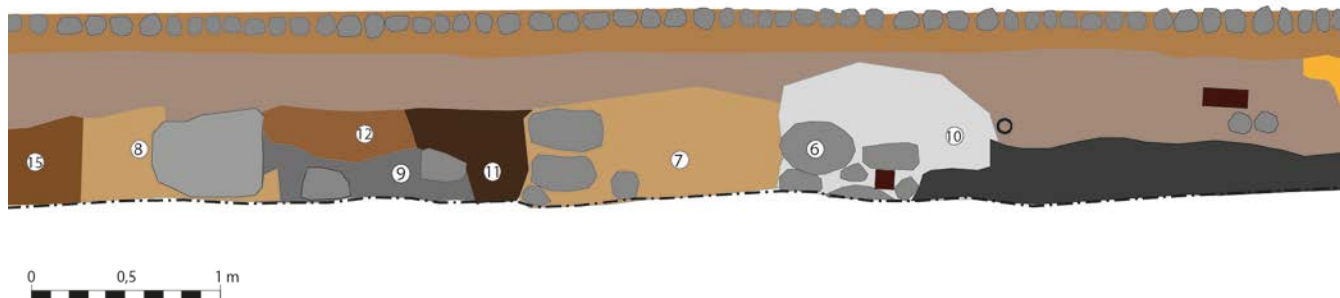
Bilaga 5. Södra sektion Schakt 2

Schaktet är cirka 25 m långt och följde den sträckning mellan fastigheten i väst och öst som varmvattenkulverten fick år 1948. Då gjordes endast en översiktlig planritning som nu kompletterats med en sektionsritning. Då sektionen är så lång presenteras den i tre delar, A, B och C där A utgör den västra delen av fastigheten, B-delen är centralt på gårdsplanen mellan fastigheterna och C-delen utgör den östra delen där fastigheten gränsar mot Stora Gråbrödersgatan

Bilaga 6. Södra sektion Schakt 2, Del A

1. Tegelmur med medeltida storstenstegel, eventuellt en trappa då tegelstenarna ligger i skikt, alternativt ett fundament. Gult poröst något grovkornigt kalkbruk emellan.
2. Tegelmur med medeltida storstenstegel, delvis raserat så det går ej att uppfatta om det är något speciellt förband, men ej likt (1) utan troligen en mur. Gult poröst något grovkornigt kalkbruk emellan.
3. Raseringslager ovanpå trappan bestående av kalkbruk, något grovkornig och gult. Troligen i samband med reformationen.
4. Raseringslager ovanpå tegelmuren bestående av tegelrester. Troligen i samband med reformationen.
5. Brungrå, lerinblandat grus med inslag av träkol, tegel, takpannor. Något fet, torr och grovkornig och något kompakt. Äldre markhorisont med karaktärer av utjämningslager.
13. Gråbrun, fet, finkornig, något kompakt omrörd lera med inslag av träkol, kalk. Utjämning över de plundrade murarna.
14. Gulbeige, fet, finkornig lera. Kompakt och något fuktig. Inslag av kalkbruk, träkol och tegel. Fyllning i nedgrävning. Möjligen en plundringsgrop.
16. Brungrå, lerinblandat grus med inslag av träkol, tegelbrockor, takpannor och enstaka sten. Något fet, torr och grovkornig och något kompakt. Utjämningslager.
17. Grus. Torr, grovkornig, mager och porös. Fyllning i nedgrävning. Eventuellt ett gammalt kabelschakt.
18. Brunsvart fet, finkornig lera med inslag av mull. Homogen med komponentinslag av tegelkross. Planteringsgrop.
19. Gul lera, kompakt, torr, finkornig och fet. Fyllning i kabelschakt.
22. Frischakt till byggnad i väst. Grus och lera.
23. Betong.

Bilaga 7. Södra sektion Schakt 2, Del B

6. Gråstensmur med kalkbruksfogar. Muren går i syd-nordlig orientering. Troligen tillhörande gråbrödraklostrets anläggning.

7. Gråstensmur fogad med gul kompakt, fet, finkornig och torr lera. Troligen som stöd kring muren då nivån ej är nere på moränlera.

8. Gråstensmur fogad med gul kompakt, fet, finkornig och torr lera. Troligen som stöd kring muren då nivån ej är nere på moränlera. Möjligen samma kontext som (7), men med ett plundringsområde emellan (11-12).

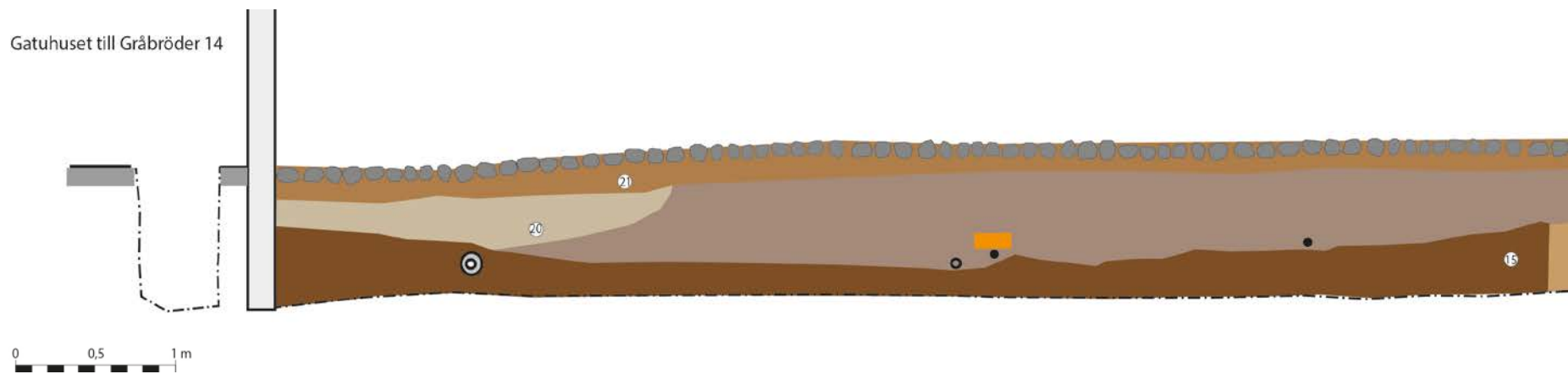
9. Grå, fet, kompakt, finkornig, torr lera med inslag av träkol och enstaka tegelkross samt enstaka gråsten. Troligen packningslera mellan grundstenar i en mur.

10. Kalkbruk, tegelbrockor och -bitar. Raseringslager på mur. Troligen i samband med reformationen. Litet mynt påträffad, troligen nordtysk vinkenaug, 1300-1400-tal.

11. Mörkbrun, finkornig, torr och något fet och lucker lera med grusinblandning. Igenfyllning efter plundring av stenar från underliggande mur.

12. Gulbrun, fet, finkornig och något porös lera med grusinslag och gult tegel. Igenfyllning efter plundring av stenar från underliggande mur.

15. Brungrå, fet, finkornig, torr, något kompakt lera med inslag av tegelkross, träkol, porslin och gult tegel. Igenfyllning av äldre schakt. Flera kablar och rör finns nedgrävda i lagret.

Bilaga 8. Södra sektion Schakt 2, Del C

15. Brungrå, fet, finkornig, torr, något kompakt lera med inslag av tegelkross, träkol, porslin och gult tegel. Igenfyllning av äldre schakt. Flera kablar och rör finns nedgrävda i lagret.

20. Grus. Torr mager och något grovkornig. Utjämningslager.

21. Kullersten i grus och lera. Befintlig innergård.

Bilaga 9. Fyndlista

Kv Gråbröder 14

FU 2014

Lst dnr 431-19532-2014

KM 94346:1-7

Fyndnr	Kontext	Material	Sakord	Formtyp	Undertyp	Del	Antal	Vikt, g.
1	Schakt 1, i stenläggning	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Oidentifierad	mynning - buk	1	9
2	Schakt 1, i stenläggning	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Oidentifierad	lyft- upphängningsanordning	1	19
3	Schakt 1, i stenläggning	Keramik	Kärl	Porslin	Oidentifierad	buk	1	11
4	Schakt 1, nordvästra sektion, lager 7	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Kruka	buk - botten	2	106
5	Schakt 2, södra sektion. lager 16	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Oidentifierad	buk	1	8
6	Schakt 2, södra sektion, lager 16	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Oidentifierad	buk	1	4
7	Schakt 2, södra sektion, lager 10	Silver	Mynt	Troligen nordtysk vinkenaug, 1300-1400-tal			1	0,3

Makroskopisk analys av två jordprover från Kv Gråbröder 14, Lund, FU

Jens Heimdahl, Statens historiska museer 2015-06-18

Bakgrund och frågeställningar

Under den arkeologiska förundersökningen av kulturlager intill gråbrödraklostrets mur, Kv Gråbröder 14, Lund 2015, togs två jordprover för analys av makroskopiskt innehåll med fokus på växtrester. Lämningarna bestod av två överlagrande markhorisonter med kolrikt lerlager med stora mängder ben. Frågeställningarna inför analysen gäller huruvida det makroskopiska innehållet i proverna från markhorisonterna kan komplettera de arkeologiska tolkningarna, och säga något om vad detta lagen och deras innehåll representerar.

Metod och källkritik

Provtagningen genomfördes av arkeologen under utgrävningen och innehöll torrvolymen om omkring två liter jord per prov. I laboratoriet preparerades proverna genom flotation enligt metod beskriven av Wasylkowa (1986) och våtsiktades med 0,25 mm maskvidd. Även den kvarvarande flotationsresten av tyngre minerogent material våtsiktades och genomsöktes efter artefakter. Efter floteringen samlades proverna upp och förvarades i vatten till dess de analyserades. Identifieringen av materialet skedde under ett stereomikroskop med 7-100 gångers förstoring. I samband med bestämningarna utnyttjades litteratur (främst Jacomet 1987 och Cappers m.fl. 2012) samt referenssamlingar av recenta fröer. Den makroskopiska analysen har främst behandlat växtmakrofossil (som inte är ved eller träkol), men även puppor, fekalier, smältor, slagg, ben mm har eftersökts.

Materialet i proverna förefaller ha legat någorlunda in situ sedan de begravts under jord och mycket lite bioturbation verkar ha förekommit (undantaget är rottrådar i lager 5 som antas ha penetrerat lagret postdepositionellt). Därför har ett högt källvärde tillskrivits allt material som hittas i proverna, både förkolnat och oförkolnat.

Analysresultat

I bifogade tabell har en del av materialet (det som inte är förkolnade fröer och frukter) kvantifierats enligt en grov relativ skala om 1-3 punkter, där 1 punkt innebär förekomst av enstaka (ca 1-5 st) fragment i hela provet. 2 punkter innebär att materialet är vanligt – att det i stort sett hittas i alla genomletningar av de subsamplingar som görs. 3 punkter innebär att materialet är så vanligt att de kan sägas vara ett av de dominerande materialen i provet och man hittar det var man än tittar.

Kv Gråbröder, Lund		Prov	1	2
		Lager	5	2
		Kontext	Markhorisont, period 2	Markhorisont, period 1
Analyserad vol. I			2,1	2,2
Träd och buskar		Obränt träflis (0-3)	••	••
		Träkol	•••	•••
Animalier		Däggdjurs- och fågelben	••	•••
		Brända ben	•	
		Fiskben och -fjäll	••	•••
Övrigt avfall		Smältor	••	••
		Kalkbruk	••	•••
Svenskt namn		Latinskt namn		
Knaggelstarr-typ		<i>Carex flava</i> -typ	1	
Svinmålla-typ		<i>Chenopodium album</i> -type	1	
Brännässla		<i>Urtica dioica</i>	1	
Fläder		<i>Sambucus nigra</i>	8	
Ogräs	Förkolnade fröer			
	Svinmålla-typ	<i>Chenopodium album</i> -type	2	
	Jordrök	<i>Fumaria officinalis</i>	1	
	Snärjmåra	<i>Galium aparine</i>	1	
Insaml	Hasselnötsskal	<i>Corylus avelana</i>	1	
	Pors	<i>Myrica gale</i>	2	
Odlat	Havre	<i>Avena cf. sativa</i>	1	1
	Sädeskorn (oidentifierat)	Cerealiea indet.	1	3
	Skalkorn	<i>Hordeum vulgare</i> ssp. <i>vulgare</i>	3	3
	Råg	<i>Secale cereale</i>		2
	Brödvete	<i>Triticum aestivum</i>	1	

Diskussion

Innehållet i de två proverna liknar varandra i hög utsträckning. Det organiska materialet består huvudsakligen av köksavfall i form av spisaska med förkolnad

säd, samt rensavfall från hantering av fisk, fågel och olika köttdjur. Det äldre lagret (lager 2) innehåller en högre andel ben och fiskrester, men är annars mycket likt det ovanliggande lagret. Vid sidan om köksavfallet finns också gott om byggnadsmaterial i jorden i form av kalkbruk. En relativt vanlig förekomst av glasade mineralsmältor kan tolkas som att dessa rester utgör fragment av byggnader som destruerats genom brand.

Det underliggande lagret innehåller, förutom olika typer av spannmål också förkolnad pors, som i sammanhanget kan tolkas som rester av bryggeriavfall, möjligen tillsammans med det förkolnade skalkornet som är det vanligaste sädesslaget i materialet i bägge lagren. I Lund förefaller porsen vara vanligast i de äldre perioderna från 900-talet till 1200-talets mitt då humle blir den dominerande ölkryddan. Fynden är i detta sammanhang för få för att materialet ska indikera en viss datering, porsen används nämligen som ölkrydda också i senare perioder.

I övrigt är sammansättningen av säd att betrakta som anmärkningsvärt varierad, vilket tyder på att resterna kommer från ett kök där olika typer av matlagning ägt rum, alltifrån ölbrygging, till brödbak (havre, råg och vete användes främst som brödsäd) och annan matlagning.

I lager 2 förekommer också oförkolnade fläderkärnor, något som starkt karaktäriserar lämningar i Lunds äldsta kulturlager från 900-1100-talet. Odlingar av fläder förefaller ha varit omfattade under denna period.

Referenser

- Cappers, R. T. J. Bekker, R. M. & Jans, J. E. A., 2012: *Digital Seed Atlas of the Netherlands*, (2nd edition). Groningen Institute of Archaeology. Groningen
- Jacomet, S. 1987: *Prähistorische Getreidefunde. Eine Anleitung zur Bestimmung prähistorischer Gersten – und Weizen Funde*. Botanisches Institut der Universität Abteilung Pflanzensystematik und Geobotanik. Basel.
- Wasylikowa, K. 1986: Analysis of fossil fruits and seeds. I Berglund, B. E. (ed.): *Handbook of Holocene Palaeoecology and Palaeohydrology*. John Wiley & Sons Ltd. 571-590

LUNDS
UNIVERSITET

Historiska Museet

Bilaga 11. Konserveringsrapport

Konserveringsrapport

Uppdragsgivare: Kulturen

Sakord: Mynt

Fastighet: Kv Gråbröder 14, Lund

Inventariennr: KM 94346

Projektledare: Aja Guldåker

Datum: 2015-08-31

Konservator: Lovisa Dal

Beskrivning: Litet, tunt mynt.

Material: Silver

Tillstånd: Tjock korrosionskrusta med håligheter. Myntet är mycket tunt och silverlegeringen mjuk. Myntet hade redan vid inlämnandet en spricka tvärs över och sprack ytterligare under konserveringen. På grund av myntets skörhet har ej all järnkrusta kunnat tas bort.

Åtgärd:

Mekanisk rengöring med skalpell och borste under mikroskop.

Kemisk rengöring med 0,1 M EDTA. Urlakning av EDTA i dejoniserat vatten under 1 dygn.

Sammanfogningar utförda med 40% Paraloid B72.

Ytan skyddad med 5% Paraloid B72.

Dokumentation:

Arbetsfotografier tagna före och efter konservering.

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013.
I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

2015

- 2015:1 Flyinge 22:49, Lunds kommun. Antikvarisk medverkan 2013-2014. Carita Melchert.
- 2015:2 Kv Botanicum 15, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2014. Nicklas Kronroth och Aja Guldåker.
- 2015:3 Kv Fredrik 8, Ystad. Arkeologisk förundersökning 2014. Aja Guldåker.
- 2015:4 Kv Tegnér 1, Lund. Geoteknisk undersökning m fl 2014. Aja Guldåker.
- 2015:5 Kv Bävern 1, Trelleborg. Översiktlig förundersökning. 2014. Ivan Balic.
- 2015:6 Utbyggnad av Södra stambanan, sträckan Flackarp – Lund C. Arkeologisk utredning steg 1 2014. Ivan Balic & Johan Wallin.
- 2015:7 Adelgatan. Arkeologisk förundersökning 2013. Aja Guldåker.
- 2015:8 Stora Råby 34:16, Stora Råby fornlämning nr 10:1 i Stora Råby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2015. Aja Guldåker.
- 2015:9 Kv Sankt Mikael 16, Lund. Arkeologisk förundersökning och geoteknisk undersökning 2014. Aja Guldåker & Ivan Balic.
- 2015:10 Innerstaden 2:1, Stortorget, Lund. Arkeologisk förundersökning 2014. Nicklas Kronroth.
- 2015:11 Trafikplats Gastelyckan – Lund Norra. Arkeologisk utredning 2015. Mattias Karlsson.
- 2015:12 Fjärrvärme mm i Lunds kommun, Skåne. Arkeologiska förundersökningar 2010-2011. Aja Guldåker.
- 2015:13 Trädgårdsarkeologisk förundersökning vid Ulefos Hovedgaard i Norge, 2015. Aja Guldåker.
- 2015:14 Kv Sankt Måns 4, Lund. Arkeologisk förundersökning 2015. Aja Guldåker.
- 2015:15 Skegrie 14:11, Skegrie socken, Trelleborgs kommun, Antikvarisk medverkan. Henrik Borg.
- 2015:16 Kv Gråbröder 14, Lund. Arkeologisk förundersökning 2014. Aja Guldåker.